

SLOVENSKI PRAVNIK.

Leto XXXVIII.

V Ljubljani, 1. aprila 1924.

Štev. 3. in 4.

Organizacija sodišč po najnovejšem zakonskem načrtu.

Prof. Dr. G. Krek.

(Dalje.)

Kakor sem omenil, določa načrt petorico sodnikov kot pravilo, kolikor namreč ne odreja sam ali drug zakon kaj drugega (§ 35). Po našem načrtu samem bi naj trpelo to pravilo dvoje vrste izjem: plenarni senat (»opšta sednica«) in sodnik poedinec. Niti o tem, niti o onem nima načrt posebne določbe, ki bi se bavila z njima ex professo, marveč se ju spominja samo s citatom §§ 26 odnosno 27 v § 39. §§ 26 in 27 sta onadva paragrafa, ki urejata poslovanje plenarnega senata odnosno sodnika poedinca pri okrožnem sodišču in ki sem o njih razpravljajl zgoraj Sl. Pr. 1923, 166 ss. odn. 68 ss. O tem še podrobneje pozneje. Izmed »drugih zakonov«, ki odrejajo izjemno število sodnikov, prihaja tačas v poštrev samo § 7, odst. 2 deln. kom. nač. cpr., ki predvideva trojico sodnikov po vzorcu § 8, odst. 1 sod. prav. v obliki čl. IV, št. 3 razbr. nov. za odločanje o rekurzih in prizivih zoper izreke okrožnosodnega sodnika poedinca.^{111a)} Načrt k. pr. r. nima —

^{111a)} Dočim je prevzel ref. nač. cpr. besedilo noveliranega § 8 sod. prav., vzbujaj pozornost, da se razlikuje odnosni § 7 deln. kom. nač. cpr. od svoje predloge. Izločil je iz področja senata trojice »pritožbe« v državljanskih pravnih stvareh in pravne leke v upravnih stvareh, ki se tičejo advokatrov in notarjev. Čemu? Glede slednjih stvari si razlagam izločitev z nedoločnostjo vsebine bodočega advokatskega in notarskega zakona (institut notariata je vsekako predviden za vso kraljevino že v sklepih širše komisije, točka XIV.). Komisijski načrt zakona o advokatih iz leta 1921 favoriziraj kot sodno stopnjo v advokatskih stvareh vrhovno sodišče, izločujoč veliko sodišče iz instančnega pota (1. stopnja: odbor, 2. stopnja eventualno: skupščina komore), in sicer tudi v stvareh, ki pozna glede njih samo dvoje instanc (§§ 6, 10, 32, 94, 115 itd). Veliko sodišče

vsaj po poročilu v Pravnem pregledu II. — nobene določbe glede zasedbe velikega sodišča (pr. zgoraj op. 39), bi jo pa, ako ostane pri načelu petorice, po mojem mnenju moral imeti vsaj toliko, kolikor je treba odstopiti od pravila petorice. Mislim, da je mnogo primerov, ki bi glede njih bilo moči se zadovoljiti s trojico sodnikov. Ali naj odloča n. pr. o ugovoru zoper obtožnico — tej v nač. k. pr. r. prevzeti (Posilović v Pravnem pregledu, II, 63, 64), v marsikaterem pogledu že ob sebi precej problematični avstrijski specialiteti — ali pa v številnih primerih pritožbe (»žalbe«) v resnici petorica višjih sodnikov po zaslišanju višjega državnega pravnika (§ 331 nač. k. pr. r., Ogorelica, 1. c. 99 s)? Ali je res potrebno, da angažiramo pet višjih sodnikov in še višjega državnega pravdnika, da sodelujejo pri odločanju o vzklicu (»nezadovoljstvu«) glede kazni, ali celo glede privatnopravnih zahtev in stroškov kazenskega postopka (§§ 337, št. 3, 332, 333, odst. 4 nač. k. p. r., Ogorelica ib. 99, 100)? Zlasti še tedaj, ko bi navzlic vsem pomislekom obdržali izenostavljeni postopek s sodnikom poedincem pri okrožnem sodišču in z vzklicnim postopkom pred velikim sodiščem, kakor ga imajo že sedaj v Srbiji, Bosni, Hercegovini, Hrvatski in Slavoniji (prim. zgoraj op. 41¹¹²). Ali naj popresoja

posluje menda samo pri advokatskih izpiti in kot posredovalno oblastvo pri dostavljanju obvestil odvetniške zbornice ali odbora podrejenim sodiščem. Tudi razlog, zakaj je deln. kom. nač. cpr. izpustil pritožbe v državljanskih pravnih stvareh, mi je moči samo slutiti. Meni vsaj trenutno ni znano, da bi c. pr. r. ali i. r. ali drug civilnopravni zakon predvideval primer pritožbe kot pravnega leka z devolutivnim učinkom. T. zv. nadzorstvena pritožba (§ 78 o. z.) je upravnopravne narave in ni pravni lek v pravem smislu, niti nima devolutivnega efekta. Naš nesporni postopek pozna sicer pritožbo, toda samo kot synonymon za rekurz (§ 9). Ako bi torej pravni leki v advokatskih in notarskih upravnih stvareh v resnici ne prišli v poštev, se zdijo omenjene izločitve utemeljene. Na primere, ki bi glede njih morda predvidevali materialnopravni zakonj pritožbe kot pravni lek, se se nam, mislim, ni treba ozirati. Kajti ti izjemni primeri numerično gotovo ne bodo igrali velike vloge in se bodo mogli reševati v rednem senatu.

¹¹²) V op. 41 se je vrnila pisna pomota. Na strani 125 Sl. Pr. 1923 odn. str. 57 čitaj v 11. vrsti petita od zgoraj namesto »To odgovarja tudi stališču...«: »To ne odgovarja stališču...«. Slovenski pravniki (prim. Sl. Pr. 1922, 63) in Kremžar (ib., 22, 23) so se namreč izrekli za solucijo

sodbe sodnika poedinca res petorica sodnikov velikega sodišča? Zdi se mi, da so posli velikega sodišča v kazenskem postopku taki, da bi se mogli vsaj v kazenskem postopku odločiti za načelno zasedbo s tremi sodniki, če že nočemo vpletati senata trojice kot obče veljavno pravilo.^{112a}) Dokler pa avstrijskih novel h k. pr. r. (pristojnost sodnega dvora prve stopnje za rešitev pravnih lekov, vloženih zoper odločbe sodnika poedinca tega sodnega dvora.)

^{112a}) Tudi ravnokar publicirana nemška Naredba o sodni ustavi in kazenskem pravosodju od 4. januarja 1924, RGBl. I, str. 15, ki se opira poglavitno na načrta iz leta 1919 in 1923, na Schifferjev načrt (prim. moj referat o Deutsche Juristenzeitung v tem sešitku Sl. Pr.), deloma tudi na Volkmarijeve predloge (glej op. 84) in ki bo stopila v veljavo večidel 1. aprila 1924, se zadovoljuje pri sodnem dvoru druge stopnje s tremi, pri vrhovnem (Reichs-) sodišču pa s petimi (izven glavne razprave tudi s tremi) sodniki. V ostalem izenostavlja ta naredba kazensko sodstvo prav temeljito. V tem pogledu hodi z njo v stop Naredba o razbremenitvi državnega sodišča od 15. januarja 1924, RGBl. I, str. 29, in zlasti Naredba o postopku v državljskih pravnih sporih od 13. februarja 1924, RGBl. I, str. 135. Kako globoko segajo te reforme, ki so jih smatrali »glede na stisko naroda in države za potrebne in nujne«, se vidi iz nastopnih beležk: A. Iz naredbe o **kazenskem** sodstvu: I. Na prvi stopnji: 1) Uradna (okrajna) sodišča so pristojna za prestopke, pregreške in hudodelstva, ogroževana s kaznijo na prostosti do 10 let in za številna druga, taksativno navedena hudodelstva (§ 6). Uradni sodnik sodi sam o prestopkih (§ 7), o pregreških, ki so podvrženi zasebni obtožbi, o pregreških, ogroževanih z ječo (Gefängnis) do 6 mesecev in o vseh pregreških, ki glede njih to predlaga državni pravdnik, ker je pričakovati kvečjemu obsodba na enoletno ječo (§ 8), končno o hudodelstvih težke tatvine in prikrivanja ter takih hudodelstvih, ki so hudodelstva le vsled povratka h kaznivemu dejanju, ako to predlaga državni pravdnik in obdolženec temu ne oporeče (§ 9). 2.) Skabinska sodišča, zasedena z enim uradnim sodnikom in 2 večnikoma, odločajo, kolikor uradni sodnik ne odloča sam. Še enega uradnega sodnika je pritegniti po predlogu državnega pravdnika (§ 10). 3.) Porotna sodišča, zasedena s 3 sodniki in 6 porotniki (§ 12), so pristojna za hudodelstva, ki ne gredo niti pred uradna sodišča, niti pred državno sodišče (§ 14). Važno je, da odločajo sodniki in porotniki tako o krivdi, kakor o kazni vzajemno in da izvršujejo porotniki sodniško zvanje med glavno razpravo v isti meri kakor skabini. Bistveno gre torej za skabinsko, ne za porotniško sodišče. Izven glavne razprave odločajo med zasedanjem člani sodniki, izven zasedanja pa kazenska komora deželnega sodišča (§ 12). II. Na drugi stopnji vršijo sodstvo deželna sodišča, ki so pri glavni razpravi zasedena a) z enim predsednikom in 2 skabinoma (mala kazenska komora) pri vzklicih zoper

velja petorica sodnikov kot pravilo, bo moral vsekako kazensko-pravdni red poskrbeti, da se ta veliki in dragi aparat vsaj tedaj ne mobilizira, kadar gre za izpodbijanje sklepov in odredb, ki so manjše važnosti.

sodbe uradnega sodnika; b) s 3 sodniki in 2 skabinoma (velika kazenska komora) pri vzklicih zoper sodbe skabinskega sodišča (§ 11). III. Revizijska sodišča so: 1.) Višja deželna sodišča, zasedena s 3 sodniki, le na glavni razpravi s 5 sodniki (§ 1). Ona odločajo o reviziji a) zoper sodbe male kazenske komore, b) zoper sodbe velike kazenske komore, ako je na prvi stopnji razsodilo skabinsko sodišče, zasedeno z enim sodnikom in 2 skabinoma, in c) zoper sodbe velike kazenske komore in porotnih sodišč, kolikor se opira revizija zgolj na kršitev pravne norme deželnih zakonov (§ 16). 2.) Državno sodišče, zasedeno s 5, ev. 3 člani (§ 2), ki odloča o reviziji zoper sodbe porotnih sodišč in velike kazenske komore, kolikor ni pristojno višje deželno sodišče (§ 17). Razen teh pristojnostnih predpisov bi bilo omeniti še to: Dvretjinsko večino zahteva zakon tudi za vsako obtoženco neugodno odločbo o vprašanju kazni (§ 20). Bistveno razbremenilno utegnejo učinkovati povsem nove, po mojem mnenju pa zelo opasne določbe, ki se po njih prestopki sploh ne preganjajo (»werden nicht verfolgt«), ako je krivda majhna in so posledice malotne (izjema: javni interes, da se stvar odloči po sodišču), in ki sme po njih državni pravdnik s privolitvijo uradnega sodnika pod istima pogoje javno obtožbo opustiti celo glede pregreškov (»kann ... absehen«) (§ 23). Delno nadomestitev legalitetnega principa s principom oportunitete je pač pripisovati vplivu mnenja, ki ga je bil oddal sen. predsednik drž. sodišča Lobe (Verhandlungen d. 32. Deutschen Juristentags I, 1914, 132 ss.). Še en primer izjeme od obveznega pregona ustanavlja § 24: ako kazen, ki bi jo bilo moči izreči, ne tehta mnogo (»nicht ins Gewicht fällt«) v primeri h kazni, ki je bil nanjo obdolženec pravomočno obsojen ali ki jo ima pričakovati zaradi drugega čina. K temu še pride, da je pri prestopkih in določnih privatnih pregreških (razen potom tiska storjenih) vzklic izključen, ako je bil obdolženec oproščen ali obsojen edino le na denarno kazen. V takih primerih je dopustna revizija v omejenem obsegu, ki o njej odloča višje deželno sodišče (§ 33). Kolikor je vzklic sploh dopusten, je moči sodbo izpodbijati namesto z vzklicom z (utesnjeno) revizijo, ki o njej odloča tisto sodišče, ki bi bilo pristojno, ako bi bila revizija vložena po izvršenem vzklicnem postopanju (§ 34). Možnost izdajati kazenska povelja je razširjena na primere, ki se glede njih izreka kazen na prostosti do 3 mesecev (§ 37). Razen teh in drugih stalnih olajšav pa odreja peti odsek naredbe številne, deloma naravnost neverjetne zasilne mere za dobo od 15. januarja do 31. marca 1924. Tako so med tem časom suspendirana vsa skabinska in porotna sodišča in sodijo namesto njih uradni sodnik sam odnosno člani sodniki porotnega sodišča (§ 44). Postopek o privatnih obtožbah sploh počiva do 31. marca 1924.

Po § 39 je med drugimi tudi določbo § 26 uporabljati smisloma, to je določbo o občem ali plenarnem senatu, ki bi ga potemtakem sestavljali podpredsednik in vsi sodniki velikega sodišča pod predsedstvom njegovega predsednika. Pomisleke, ki sem jih izražal zoper določbo § 26 (Sl. Pr. 1923, 173

(§ 45)! Pri prestopkih in pregreških je vzklic izključen v primeru prostoreka ali obsodbe na denarno kazen. Možna je samo revizija, gredoča na višje deželno sodišče (§ 46). B. Naredba od 13. februarja 1924 o **civilnem** sodstvu, ki bode stopila v veljavo 1. junija 1924, a bo segala načeloma nazaj na že višeeče spore (čl. VII), obsega veliko število procesualnih, vsled tega na tem mestu le mimogrede omenjenih določb, ki naj postopek razbremenjujejo in pospešujejo s strožjim povdarjanjem oficialne maksime, z ohlapnejšim uporabljanjem načela ustnosti, z uvedbo prekluzijske maksime in z uporabljanjem načela pravdne koncentracije, z izenostavljanjem dokaznega postopanja, z omejevanjem pravnih lokov, z lajšanjem in krajšanjem pisnega dela sodišč itd. Končno so vendarle tudi v Nemčiji spoznali dobrote prvega naroka pred sodnikom poedincem. Dali so mu področje, ki presega območje našega prvega naroka. Sploh so prevzeli post tot discrimina rerum marsikatero določbo iz našega c. pr. r. Dalje je vpeljana poravnalno postopanje (Güteverfahren) pred sodiščem ali posebnim poravnalnim uradom (Gütestelle; Grimm, kje si?) in sicer v mnogih primerih kot obvezno (čl. II. točka 56 ss). V takih primerih velja morebitna takojšnja tožba kot poravna len predlog. Mislim, da bo ta postopek, kolikor se bode vršil pri (uradnem) sodišču, potek pravde samo zadržaval, ne glede na to, da je sodnik že brez tega posebnega postopka obvezan napotiti stranke k poravnanju. Tudi v civilnem postopku je moči preskočiti prizivno stopnjo, ako privoli nasprotnik, in vložiti takoj revisio per saltum, ki se v tem primeru ne more opirati na nedostatke postopanja. Kjer zavisi pristojnost sodišča ali dopustnost pravnega leka od vrednosti spornega predmeta, je prepuščeno drž. ministru pravosodja, da določa zneske po zaslišanju odbora državnega zbora.

Bodočnost pokaže, ali dovedejo deloma zelo komplicirane izpremembe do zaželenega cilja, ne da bi kvarno vplivale na kakovost sodstva in pravno sigurnost. Nečuveno in glede na njegovo civilno sodstvo nerazmerno razširjeno področje okrajnega sodnika poedinca v kazenskih stvareh in istotako obširno področje skabinskih sodišč je za nas vsekako nesprejemljivo iz razlogov, ki smo o njih že razpravljali podrobneje. Zelo nevarna se mi zdi tudi ureditev vzklica zoper razsodbe okrajnega sodišča, ki odloča o njem skabinsko sodišče, sestavljeno iz enega učenega sodnika in 2 sodnikov laikov. Ako preglasujeta laika svojega predsednika, imajmo njuno mnenje premoč nad mnenjem dveh učenih sodnikov. To ne more donášati dobrih plodov. Istotako ni moči odobravati odvisnosti zasedbe velikega skabinskega sodišča (pritegnitev še enega uradnega sodnika) od preudarka državnega pravdnika, to tem manj, ker je ravno od tega od-

odn. 74), veljajo tudi tu, vendar ne v tolikšni meri, ker število sodnikov velikega sodišča števila 10 itak znatno ne prekorači. Glede poedinih primerov § 26, ki naj pri njih posluje plenarni senat, ni menda vobče niti ob uporabljanju za velika sodišča nobenih pomislekov.^{112b)} Pač pa je tu še bolj kakor glede okrožnih

visna tudi nadaljnja instančna pot (pristojnost višjega ali pa državnega kot revizijskega sodišča). S to določbo kakor tudi z nekaterimi drugimi predpisi je ogrožena enotnost sodstva. Zelo sumne so omejitve vzklica zoper rabsodbe okrajnega sodnika, če se pomisli, kako ogromno in važno bo odslej njegovo področje in kako velika vsled tega njegova odgovornost. Geslo *In dubio mitius* dobi še nevidnega tovariša v zavesti sodnika, da mu je moči s prostostekom svojo sodbo odtegniti izpodbijanju! Izpremembe, ki so prevzete iz našega c. pr. r., nas utrjujejo v zavesti, kako dober je naš zakon, in nam predočujejo, da so besede, ki jih je izrekel Italijan *Calamandrei* (*Rhein. Zeitschr. f. Zivil- u. Prozessrecht* XI), poročajoč o italijanskem, tesno našega c. pr. r. držečega se načrta c. pr. r. *Giuseppa Chiovende*, navzlic novejšim kodifikacijam še sedaj resnične, besede namreč, da je naš c. pr. r. »das Neueste und Vollkommenste, was die Wissenschaft auf dem Gebiete des Gerichtswesens zu erwirken vermocht hat«. V ostalem pa bi ne bilo zadržka, da prevzamemo tudi mi to ali ono olajšavo, ako se obnese. Zelo simpatična se zdí na pr. na prvi pogled alternativna uporaba priziva [vzklica] in revizije. Bojim se le, da se zastopniki strank ne bodo pogostoma posluževali te možnosti. Namesto sedanjega *casus impotentiae* nastopi najbrže *casus nolluntatis*. Ako se pa skrajšana pot strankam končno vendarle priljubi, je podana nevarnost, da bo vrhovno sodišče ob istočasni razbremenitvi višjih sodišč neprimerno obremenjeno. Težko tudi, da se obnese dobro zamišljeni in tako skrbno in podrobno urejevani »*Güterverfahren*«. Prim. tudi prav skeptično sodbo o predmetnih naredbah, ki jo objavlja *Lobe* v *DJurZtg* 1924, 81 ss. odn. 157 ss., pristavljajoč nekaj upoštevnihi nasvetov de lege ferenda.

^{112b)} V pogledu na okrožno sodišče, ob upoštevanju čl. 11, odst. 1 II. nač. sod. zak. pa tudi glede velikega sodišča, je opozoriti na št. 2 § 26, ki med drugim odreja, da odloča plenarni senat o predlogih, ki se naj stavijo »radi promena u ...popunjavanju samog okružnog suda ili njemu potčinjenih sudova z obzirom na *upražnjena* i nova mesta«. Pri »novih« mestih gre očividno za nove sistemizacije, ki se naj o njih izjavi obči senat okrožnega sodišča. To je v redu. Predlogi o namestitvi na »izpraznjena« mesta pa po čl. 12 I. nač. sod. zak. ne spadajo v področje plenarnega senata okrožnega, temveč velikega sodišča. Ako bi obveljala določba čl. 12, ki se po njem volijo tudi sodniki okrajnih in okrožnih sodišč, bi se morali spomniti te določbe ne v § 26, temveč v § 40 (prim. zgoraj nadaljnji tekst). Ako pa bi prišlo do uzakonitve določbe čl. 11, odst. 1 II. nač. sod. zak., ki po njem sodniki sploh nimajo nobenega vpliva na imenovanje prvostopnih sodnikov, tedaj bi bila določba § 26, št. 2 o »izpraz-

sodišč na mestu pristavek, ki razodeva, da ne gre za taksa-
tivno navajanje poslov. Kajti že načrt sam odkazuje plenar-
nemu senatu v § 38 — in tu gre v resnici vsekako in vselej
za vse sodnike — pretresovanje o dodelitvi poedinih sodni-
kov oddelkom (senatom). Dalje mu pripada po § 40 izbor pred-
sednikov, podpredsednikov in sodnikov okrožnih sodišč in izbor
okrožnih sodnikov v smislu zakona o sodnikih. Glede predsedni-
kov okrožnih sodišč in glede »apelacijskih« (in »kasacijskih«)
sodnikov predvideva že ustava v čl. 111, da se postavljajo »iz-
med kandidatov, ki jih izbere volilno telo, čigar sestava se na-
tanjše določi z zakonom«. Ta zakon je zakon o sodnikih, či-
gar I. nač. pa določa v čl. 12, odst. 1, da se birajo razen omenje-
nih sodnikov tudi sodniki okrajnih in okrožnih sodišč, in v čl. 12,
odst. 5, da bira »apelacioni sud u opštoj sednici«. Po teh določ-
bah se je čutila redakcijska komisija vezano; glede nanje je
uvrstila v naš načrt predpis § 40, ki ga v ref. nač. še ni bilo.
Zato mi ni jasno, zakaj so v tem paragrafu izpuščeni sodniki
velikega sodišča, za katere je kandidate izbirati že po ustavi,
in sicer, kakor izhaja iz čl. 12 I. nač. sod. zak., najprej v ple-
narnem senatu velikega sodišča. Težko, da bi bila smatrala
komisija ravno te sodnike s citatom § 26 (natančno št. 2 tega §)
v § 40 (»osim stvari navedenih u § 26«) kot prizadete. Naj-
brže gre tu za pisno pomoto. Ker se je držal, kakor rečeno,
kom. nač. v tem pogledu I. nač. sod. zak., so izpremembe, ki
jih je tu napravil II. nač. sod. zak., posebno pomembne, in sicer
zlasti v dveh ozirih. Z ene strani ta načrt ne pozna več iz-
bora prvostopnih sodnikov, ki jih naj predlaga po novi
redakciji neposredno pravosodni minister,¹¹³⁾ temveč, kakor

njenih« mestih netočna ne samo glede okrožnih sodišč, marveč bi ne bila
uporabna niti za velika sodišča. Kajti predlaganje sodnikov velikega so-
dišča in predsednikov okrožnih sodišč je v § 40 itak navedeno izrečno,
s predlaganjem prvostopnih sodnikov pa bi niti velika sodišča ne imela
opraviti (prim. o tem tudi op. 113 a).

¹¹³⁾ Ni se čuditi, da opremlja elaborat pravosodnega ministrstva
šefa tega urada z atributom vseomogočnosti. Smemo pa kljub tej
lastnosti dvomiti, da bi bil minister tudi vseveden. In to bi moral biti,
če se mu naj posreči, zgolj »iz spiskova lica koja žele biti sudije svih
redova suda, i koja izpunjavaju uslove ... ili inače, po prijavi kandidata«
izbrati in predlagati tistega sodnika, ki mu gre mesto ne samo po službeni

ustava, samo še izbor predsednikov okrožnih sodišč, »apelacijskih« in »kasacijskih« sodnikov (čl. 11 in čl. 12, odst. 2 II. nač. sod. zak.^{113a}), z druge strani vsaj glede predsednikov

starosti, marveč tudi po usposobljenosti, zlasti če pomislimo, da vodi ta seznam ministrstvo samo (čl. 11, odst. 1 II. nač. sod. zak.; o tem tudi v op. 114). Najbrž vendar ne pojde brez evidence in brez predlogov nižjih instanc. Kdo pa naj tedaj predlaga prvostopne sodnike? Morda obči senat ali pa personalni senat, ki o njem ni govora nikjer, ali pa predsedniki sodišč? (prim. op. 97). Ves postopek je v temi, kakor zastavlja II. nač. sod. zak. sploh uganko za uganko. Vidi se na mnogih mestih precej površnega dela zakonodavne tehnike nevajena roka.

^{113a}) Ako določa ustava s čl. 111, da se postavljajo »apelacijski« in »kasacijski« sodniki in predsedniki prvostopnih sodišč izmed kandida-
tov, ki jih izbere volilno telo, ni s tem seveda nikakor zabranjeno, da bi
sod. zak. predvideval volitev tudi za postavljanje ostalih sodnikov.
Unius positio non est alterius exclusio. Izrečeno je s tem samo, da se za
sodnike, omenjene v čl. 111, mora predpisati volitev. Pač pa izhaja iz
antiteze med »sodniki« in »predsedniki«, da predpis o obligatorni vo-
litvi za predsednike velikega in vrhovnega sodišča ne velja. Besedo
»sodnik« je torej razumevati v ožjem, striktnem pomenu. II. nač. sod. zak.
odreja volitev izključno le glede oseb, navedenih v čl. 111. Načelo
biranja začenja učinkovati še le pri predsednikih okrožnih sodišč in se
pri sodnikih vrhovnega sodišča konča, pri čemer preskakuje predsednike
velikih sodišč. Te predsednike kakor tudi predsednike vrhovnega sodišča
naj bi predlagal zopet pravosodni minister sam, in sicer po zaslišanju mi-
nistrskega sveta. Iz tega bi sledilo ne samo, da se vrši predlaganje brez
volitve, temveč da bi pri imenovanju teh predsednikov niti veliko, niti
vrhovno sodišče sploh ne imelo nobene besede. Vse bi bilo v rokah vlade,
ki bi se ji v nobenem pogledu ne bilo treba ozirati na kakršne-
koli pogoje, zlasti ne na usposobljenost. Ali je to sad čl. 111 ustave,
da se ravno imenovanje najvišjih sodniških mest izpostavlja političnim
vplivom? Breznačelnost II. nač. sod. zak. poganja čudne cvete. Ali pa se
izraža morda v nastopnem shematu vendar nekaj princip?

sodnik okrajnega sodišča: minister brez vota sodnikov

» okrožnega » : » » » »

predsednik » » : izbor

sodnik velikega » : »

predsednik velik. sodišča: minister brez vota sodnikov

sodnik vrhovnega » : izbor

predsednik » » : minister brez vota sodnikov

Jaz sem iskal vodilno misel zaman. Na prvi pogled se zdi, da so hoteli
tiste sodnike, ki jim je zadača tudi pravosodna uprava, emancipirati od
vplivanja birajočih sodnikov tovarišev. Ta ideja bi bila razumljiva. Vendar
nasprotujejo temu zakonodavčevemu namenu določbe, ki se po njih pred-

okrožnih sodišč in članov velikega sodišča, za katere se kandidati izbirajo najprej pri velikem sodišču, ni več predpisano, da se mora izbor vršiti v plenumu (prim. čl. 11, odst. 2). Ali je bil dotični passus nalašč izpuščen ali pa je le pomotoma izostal, mi seveda ni znano. Prej bi pa domneval drugo možnost. Ako bi ostalo pri ureditvi II. nač. sod. zak., ki se volijo po njem samo predsedniki okrožnih sodišč in člani velikega (in vrhovnega) sodišča, bi ne imel pomislekov zoper kompetenco plenarnega senata. Drugače pa, če se vzpostavi kompetenca tega senata tudi za izbor prvostopnih sodnikov vseh vrst, kakor jo predvideva še I. nač. sod. zak. Za te izbore se mi zdi precej veliki, neokretni in dragoceni aparat plenarnega senata neekonomičen in neumesten. Neekonomičen zaradi tega, ker bi se moral sestati mnogokrat, s čimer bi se tratile po nepotrebnem sile, ki bi jih morali kolikor moč osredotočiti v judikaturi; neumesten pa zato, ker veliko število članov zlasti pri personalnih vprašanjih nikakor ne poveča garancije za pravičnost sklepa, temveč jo utegne celo zmanjšati. Ako bodo referati pri velikih sodiščih, kakor sedaj pri nas, razdeljeni ne samo po panogah prava, marveč — kakor želi § 23, odst. 2 posl. — tudi teritorialno, se lahko pripeti, da imajo v plenarnem senatu večino taki člani, ki niso nikdar imeli prilike ali le zelo redko, da bi se seznanili s kakovostjo dela konkretnih kandidatov. Ti člani pa se bodo morali zanesti na mnenje tovarišev, ki poznajo delovanje kompetentov iz avtopsije — torej je njihova navzočnost nepotrebna —, in bi imeli preko tega kvečjemu še opasno priliko, da glasujejo drugače iz drugih razlogov kakor strogo stvarnih. Njihovo sodelovanje je torej nepotrebno ali celo kvarno. Za izbor prvostopnih sodnikov bi ne samo zadostoval, temveč bil bi edino umesten *p e r s o n a l n i* senat petorice ali sedmorice sodnikov, ki bi bil vsako leto v naprej sestavljen po teritorialnem principu tako, da bi bilo moči vsaj večini članov presojati poslovanje kompetentov na podlagi lastnih opazovanj.

s e d n i k i okrožnih sodišč *v o l i j o* (tu so bili vezani po ustavi), pred vsem pa določbe, ki je po njih oddaja mnenja sodnikov *i z k l j u č e n a* glede prvostopnih sodnikov. Da je postopek tako glede primerov samostojnega predlaganja po ministru, kakor v primerih volitve nesprejemljiv, o tem prim. tudi op. 104 in 114.

Ta personalni senat bi mogel biti morda identičen s predsedniškim kolegijem, sestavljenim iz sodnih predsednikov in predsednikov oddelkov, zlasti prizivnih in vzklicnih senatov (prim. o njem Sl. Pr. 1923, 115, 116 odn. str. 47, 48 in zgoraj str. 24 odn. 123), morebiti dopolnjenim z enim izvoljenim sodnikom ali dvema kot zaupnikoma prvostopnih sodišč. Ta ureditev bi bila smotrena zlasti tedaj, ako poverimo temu kolegiju tudi periodično ocenjevanje (prim. op. 37), ki niti po načrtih sod. zak., niti po zak. sl. prag. ni urejeno, pa je vendar nepogrešljivo.¹¹⁴⁾ Za izbor v plenarnem senatu pa bi bil

¹¹⁴⁾ Če je zadevno sodelovanje občega senata neumestno in nesmoteno že pri velikem sodišču, velja to v še večji meri za predpis čl. 12, odst. 5 I. nač. sod. zak., ki bi po njem v r h o v n o sodišče »u opštoj sednici« imelo izbrati dve osebi in ji predlagati ministru pravde; zlasti če se preudarija, da plenarni senat vrhovnega sodišča v ničemer ni vezan na predloge velikega sodišča. Ali so se zakonodavci predočevali, da bode šlo vrhovno sodišče okrog 60 članov? In ta skupščina 60 vrhovnih sodnikov naj bi zborovala ob biranju vsakega okrajnega sodnika!! II. nač. sod. zak. je pač to napako hote ali nehote popravil toliko, da sestopa plenarnega senata vsaj ne predpisuje izrečno, pri tem pa — kakor smo videli v op. 113 a — zabredel v nedoslednosti. Zlasti pa je ostala določba čl. 12, odst. 2, ki se vrši po njej vsaj volitev kandidatov za vrhovno sodišče v plenumu. Določbe I. nač. sod. zak. pa vsebujejo gorostasno potratu dragocene- ga sodniškega materiala. Koliko teh približno 60 sodnikov pa pozna vse kandidate, zlasti prvostopne sodnike? Da ne govorim o tehtnih pomislekih, ki izvirajo in bodo še dolgo časa izvirali iz različnosti zakonodaj in s to različnostjo združenega dejstva, da pretežna večina občega senata sploh ne bo imela prilike, da bi spoznala delovanje kandidatov iz avtopsije. Za zdaj in še za dolgo dobo si senatov vrhovnega sodišča ni moči misliti brez teritorialno urejene organizacije. Vrhovno sodišče bo moralo biti razdeljeno na toliko glavnih sekcij, kolikor je zakonodaj (približno tako, kakor sedaj zagrebški Stol sedmorice). Sodnikom poedinega odseka bode znana pretežno samo zakonodaja njihovega odseka; zaposliti jih je moči vsled tega le pri popresojanju stvari iz njihovega partikularnopravnega področja. Jasno je, da tudi spisov drugih odsekov praviloma ne bodo dobili v roke. Zato niti opazovati ne bodo mogli, kako vrše podrejeni sodniki drugih odsekov svoje posle. Pri volitvah pa naj bi oddali vendarle vsi svoj glas, pretežna večina torej brez poznanja sodnikov in razmer. Stvar je tako nesmiselna, da jo opravičuje edinole domnevna predpostavka, da bode stopil zakon o sodnikih v moč šele tedaj, ko bode tudi vse drugo zakonodavstvo naše države vsaj glede glavnih (torej tudi materialnopravnih) kodifikacij izenačeno, da bodo vsled tega mogli sedeti na pr. slovenijanski sodniki v senatu, ki sodi o beograjski pravdi. Pa niti

kvečjemu tedaj, če bi se moralo izpremeniti besedilo § 40 v smislu čl. 11, odst. 2 II. nač. sod. zak. tako, da pristoji izbor velikemu sodišču samo glede predsednikov okrožnih sodišč in sodnikov velikega sodišča. Člane velikega sodišča pa bi bilo pač treba izrečno omeniti v § 40, ker predvideva njih volitev tako ustava kakor sod. zak. Razen teh poslov gredo v področje občega senata velikega sodišča po našem načrtu še druge stvari; tako *expressis verbis* predlogi odnosno oddaja mnenj po §§ 17, odst. 2, 34, odst. 2, 70, 79, odst. 2, 83, brezdvomno pa tudi oddaja mnenj po §§ 5, odst. 1, 8, odst. 3, 30, 79, odst. 1 itd., čeprav je tam govor samo o mišljenju »velikega sodišča«, ne da bi bila izrečno ustanovljena kompetenca plenarnega senata. Da spadajo tudi ti posli v njegovo področje, razodeva splošna določba § 26, št. 1 in 2 v zvezi s § 39.

S temi primeri, navedenimi v načrtu samem, pa področje občega senata še zmerom ni izčrpano. Tako mu je po čl. 35, odst. 2 in 34 I. nač. sod. zak. odn. po čl. 29, odst. 2 in 28 II. nač. sod. zak. (prim. čl. 112, odst. 1 ustave) odločati,¹¹⁹⁾ ali je tedaj bi obči senat ne bil umesten, ker je njegovo delovanje vseskoz nesmoteno. Edini korektiv bi bila periodična kvalifikacija po predsedniškem kolegiju (prim. tudi op. 96 in 104), če se hoče, tudi starešine, torej ne ali vsaj ne samo kvalifikacija *ad hoc*. I. nač. sod. zak. ima o ocenjanju še določbo (čl. 12, odst. 4), zahtevajoč, da se pošljejo kompetenčne prošnje velikemu sodišču »sa prepisom službenog lista i mišljenjem starešine«. Ta sicer v marsikaterem pogledu nepovoljna določba bi v zvezi s čl. 115, št. 16, čl. 72, št. 2 in čl. 62 zak. sl. prag. za silo zadoščala, če bi v 2. odstavku čl. 72 ne bili uprav sodniki izrečno izvzeti iz uporabe splošnih določb čl. 72 do 87 o ocenjanju. V II. nač. sod. zak., dosti reakcionarnejšem in nedoslednejšem od prvega, je tudi fragmentarična določba čl. 12, odst. 4 izginila. Ta načrt govori le o mističnem »spisku kandidata koji ispunjavaju uslove« (čl. 12, odst. 1), spisku, ki ga »če voditi ministarstvo pravde« (čl. 11, odst. 1). Ali bo ta katalog potoval vsakokrat, kadar bodo volitve, iz Beograda k dotičnemu velikemu sodišču? Pravosodno ministarstvo namreč te spiske ne samo da »vodi«, jih tudi »čuva i održava« (čl. 12, odst. 1). Temen je namen besed! Cf. tudi upravičeno grajo pri Pasiniju l. c., 403.

¹¹⁹⁾ Ta neumestna in odložna določba, ki so se zoper njo izjavili slovenski pravniki že pred uzakonitvijo ustave (prim. referat o Babnikovem predavanju na »Pravnikovih« diskusijah o ustavnem načrtu [Sl. Pr. 1921, 33] in Skumovičeve pripombe o priliki diskusij o I. nač. sod. zak. [Sl. Pr. 1921, 280]), kajpak ne more več biti predmet diskusije. Ustava je pustila nerešeno samo vprašanje, v kakšnem senatu odloča veliko odn. vrhovno sodišče.

razlog podan, da se toži sodnik zaradi sodno kaznivega dejanja ali na povračilo škode, povzročene zlonamerno ali po veliki nemarnosti v izvrševanju službe (čl. 32, odst. 1 in 2 I. nač. sod. zak. odn. čl. 26, odst. 1 in 2 II. nač. sod. zak.), in on označi eventualno tudi sodišče, ki naj sodi (čl. 36 I. odn. čl. 30 II. nač. sod. zak.).¹¹⁶⁾ Niti tu ne smatram, da je plenarni senat po-

¹¹⁶⁾ Tako v ustavi, kakor v načrtih sod. zak. se govori izrečno o sindikatni odgovornosti sodnikov, ne pa poleg nje o odgovornosti države. V tem pogledu se razločujejo določbe čl. 112, odst. 1 od določbe čl. 18, odst. 3, ustave, ki ustanavlja glede ostalih javnih uradnikov primarno odgovornost države in sekundarno odgovornost uradnikov državi. Sodniki odgovarjajo neposredno strankam. Določba čl. 18, odst. 3 je menda uporabna nanje samo v primeru, da toži stranka neposredno državo. Vendar ne more biti nobenega dvoma, da odgovarja država tudi v primeru, da je sodnik tožen neposredno, poleg njega za škodo, ki jo je povzročil sodnik v izvrševanju (tudi o priliki izvrševanja?) službe, in sicer po splošnih zasebnopravnih načelih. Odgovornost države pa se razteza na vsako vrsto sodnikove krivde, čeprav je odgovornost sodnika samega omejena na dolus in culpa lata. Istočasno tožiti državo in sodnika bo moči, ako ima tožitelj dovoljenje za tožbo zoper sodnika. Obadva bosta mogla biti tožena kot sospornika v smislu § 11 c. pr. r. (§ 114 ref. odn. § 112 deln. kom. nač. cpr.). Kajti za tožbo zoper državo so pristojna »redna sodišča« (scil. prve stopnje) (§ 18, odst. 3 ustave) in isto bo veljalo tudi za tožbo zoper sodnika, ker se nanaša delegacija po sod. zak. pač le na krajevno, ne na stvarno ali instančno pristojnost. Enotne sporne stranke po § 14 c. pr. r. (§ 117 ref. odn. § 115 deln. kom. nač. cpr.) pač ne bosta tvorila. Ali postane sodišče, določeno za pravdo zoper sodnika, pristojno tudi za tožbo zoper državo? Saj ne gre za občo, temveč za posebno podsodnost (§ 93 sod. prav., § 93 ref. odn. § 90 deln. kom. nač. cpr.). Marsikatero vprašanje nastane, ki čaka še določene zakonske rešitve. Za napredek v primeru z našim sindikatnim zakonom pa smatram vsekako, da je sodnikova odgovornost znižana na zlonamernost in težko krivdo. To dviga pogum prebojazljivega sodnika in koristi posredno tudi občinstvu. Sodnik se ne bo držal krčevito pretiranega formalizma in ukrepal prostee in primerneje konkretnim interesom strank (prim. § 12, odst. 2 avstr. osn. zak. o sodn. oblasti od 22. novembra 1918, StGBI, 38, čl. 23 avstr. zvezne ustave od 1. oktobra 1920, BGBl 1 in § 19 avstr. ustavnega zakona od istega dne, BGBl 2; glej tudi izvajanja zdolaj k čl. 50, odst. 4). Kar sem tu izvajal, bo veljalo seveda šele tedaj, ko bode sod. zak. stopil v veljavo. Pa bi ne bilo nezanimivo izvedeti stališče naše prakse napram trenutnemu pravnemu položaju v Sloveniji, ustvarjenemu z ustavo. Tako je že konstelacija prav čudna, da mora po čl. 112, odst. 1 ustave odobriti tožbo zoper sodnika isto (»pristojno«) višje deželno sodišče, ki je pri njem vložiti tožbo in ki mu je soditi na prvi stopnji (§ 8, odst. 1 sind. zak. od 12. julija 1872, drž. zak.

treben; brez škode bi o teh stvareh odločal začetkom leta sestavljen senat petorice, toliko bolj, ker bodo zadevni sklepi pač bolj formalnega značaja liki preodkazni sklep disciplinskega sodišča v smislu § 16 disc. zakona od 21. maja 1868, drž. zak. 46, ali sklep višjega deželnega sodišča o ugovoru zoper obtožnico v smislu § 214, odst. 1 k. pr. r., da se obtožbi ugodi.

Ako se upošteva, da so naši zakonodavci s plenarnim senatom vobče prav radodarni, je pričakovati, da bodo sestop tega senata predvidevali še drugi zakoni. Zato naj bi § 40 otvorile uvodne besede: »U krug rada opšte sednice velikega suda osim stvari navedenih *u tom zakonu i u drugim zakonima* spada i...«. Ostala vsebina se mora seveda prilagoditi dokončni redakciji sodniškega zakona, ki se naj pri njej upoštevajo zgornje pripombe.

Glede poslov, ki jih vrši sodnik po edinec pri velikem sodišču, citat § 27 v § 39 ne samo ne zadošča, temveč je deloma netočen ali pa problematičen. S pristavkom, da jih je smisloma uporabljati tudi za velika sodišča, se navajajo v § 39 številke 2, 4, 7, 8, 10, 14 in 17 § 27. § 42, odst. 2 (po prvotnem besedilu odst. 3) o. z. navaja vse številke 1—8, ki bi bile istovetne s številkami 1—12 § 27 (ako vštujemo tudi po razbr. nov. uvrščene primere 3 a, 7 a do c § 37 o. z. odn. primere 6, 8, 9, 11 § 27 našega načrta) ali pa s številkami 1—5, 7, 10 in 12 (ako naknadno dodanih točk ne vštujemo). Točki 14 in 17 § 27 se ujemata s točkama 11 in 14 § 37 o. z. in torej ne spadata v krog

112). Ali je treba odobritve višjega sodišča tudi glede sodnika nestrokovnjaka? Državo je tožiti vsekako pred »rednim sodiščem« (§ 18, odst. 3 ustave). Jeli »redno« sodišče de lege lata obče pristojno sodišče prve stopnje ali morda — kakor za sodnike — višje sodišče? Kaj tedaj, ako je tožena samo država in odgovarja vsled tega sodnik državi po čl. 18. Država sme svoje regresne pravice pač slejkoprej uveljaviti po sindikatnem zakonu, torej tako, da ali naznani sodniku spor (§ 15, odst. 1) ali si izposluje plačilno povelje pri »pravdnem«, torej višjem dež. sodišču (§ 19) ali toži sodnika v rednem postopku pri rednem sodišču prve stopnje (§ 21, odst. 1). Ali velja v prilogi državi še danes omejitev § 1 sind. zak., ki morajo po njej vsa pravna sredstva biti izčrpana? Čl. 18 ne pozna te omejitve. Vsekako je pikantno, da je odgovornost enega in istega pravnega subjekta (države) istočasno različna po tem, katera izmed različnih partikularno-pravnih pravil je uporabljati.

v § 42 o. z. navedenih in za višja deželna sodišča uporabnih določb. Nekateri, v § 39 ne reproducirani dejanski stani se pri velikem sodišču res ne bodo več lahko uresničili. To velja n. pr. za konstelacije, ki so možne samo na prvem naroku (recimo št. 5: odločanje o vzpostavitvi v prejšnji stan zoper izostanek od prvega naroka). Pomisliti pa je treba, da bo veliko sodišče, čeprav izgubi pristojnost za sindikatne tožbe, morda izjemoma vendarle poslovalo kot sodišče prve stopnje, namreč tedaj, ako recipiramo njegovo pristojnost za ničnostne in obnovne tožbe po smislu § 530 št. 4, § 532 odst. 1 in 2 in § 540 odst. 3 c. pr. r. Za postopek bo uporabljati načeloma določbe 1. do 4. dela c. pr. r. (§ 533 c. pr. r.), zlasti bi bilo odrediti tudi prvi narok (Beantwortung der Fragen k § 239 točka 7). Dalje pa se da menda ena ali druga nenaavedena točka uporabljati izjemoma tudi za velika sodišča. Tak primer nam daje morda takoj št. 1. Postavim, da se vrši vsprejemanje dokazov vsled sklepa prizivnega senata pred odrejenim sodnikom velikega sodišča (§ 488, odst. 2 c. pr. r.) in se na dotičnem naroku došli novi zastopnik stranke, ki je dosedanjemu zastopniku dani mandat preklicala, ne more izkazati s pravilnim pooblastilom. Po mojem mnenju bi smel odrejeni sodnik tega zastopnika začasno pripustiti v smislu § 38 c. pr. r. brez sklepanja senata, in vendar je ta začasna pripustitev (št. 1) iz citata § 39 izločena. Z druge strani se morda ta ali oni navedeni primer ne dogodi pred velikim sodiščem nikoli. To velja takoj za št. 2: nalogi in odredbe, ki jih je izdati ob likvidiranju advokatskih pristojbin v smislu čl. V uv. zak. k c. pr. r. (posito, sed non concesso, da to točko sploh prevzamemo, k čemur primerjaj Sl. Pr. 1923, str. 168, 169, odn. str. 69, 70). Vrhovnosodna judikatura je ta posel preodkazovala prvostopnemu sodišču tudi tedaj, kadar gre za pristojbine za drugostopni ali tretjestopni postopek. (Odl. od 20. februarja 1900, Ur. zb. 896). Veliko sodišče bi torej nikdar ne prišlo v položaj, da bi ob likvidiranju sfroškov izdalo naloge ali odredbe. V tem primeru, kakor tudi v morebitnih drugih takih primerih mi je moči možnost teh konstelacij misliti samo, ako bo veliko sodišče poslovalo v določnih stvareh kot prva stopnja (kakor posluje sedaj v Sloveniji in Dalmaciji v sindikatnih sporih, § 600 c. pr. r.) ali ako

naj bi sodil o p r a v n i h l e k i h, vloženi zoper take sklepe in odredbe prvostopnega sodnika, tudi samo sodnik poedinec. Z možnostjo, da bi sodilo veliko sodišče v posebnih postopkih kot prva stopnja, nam de lege ferenda pač vobče ne bo računati več, ker bodo pristojna tudi za sindikatne tožbe navadna, čeprav konkretno odrejena (po pravilu pač okrožna) sodišča prve stopnje (čl. 36 I. nač. odn. čl. 30 II. nač. sod. zak.); gre kvečjemu za poprej navedene izjemne primere, ki jih pozna avstrijski postopek, neposredna podlaga našega civilnopravnega zakonodavstva. Zoper drugonavedeno domnevo pa govori že de lege lata besedilo § 42, odst. 2 o. z. (verba legis: »Die im § 37, Z. 1 bis 8 bezeichneten Geschäftsakte und Erledigungen«, torej ne: »die *Entscheidung über Rechtsmittel gegen die im § 37, Z. 1 bis 8 bezeichneten Geschäftsakte und Erledigungen*«). V okviru te razprave mi ni moči se spuščati v podrobnosti poedinih primerov § 27. Opozarjam pa, da bi bilo treba možnost ali nemožnost uporabnosti poedinih točk za velika sodišča posamez raziskovati ali pa naštevanje poedinih točk v § 39 sploh opustiti in se zadovoljiti s samim citatom paragrafa, kar bi sicer ne bilo povsem točno, vendar neškodljivo, ker bi bile nemožne konstelacije itak implicate izločene s pristavkom, da je uporabljati določbo § 27 »shodno«, torej le smisloma.

Uvodne besede v § 39 pozvanega § 27 »Osim u predmetima navedenim u drugim zakonima« kažejo sicer, da naštevanje ni izčrpno. Vendar citat § 27 za veliko (in prav tako za vrhovno) sodišče ne zadošča, in to ne morda samo zaradi tega, ker primeri, ki jih navaja § 4 avstr. zak. od 24. febr. 1907, drž. zak. št. 41, sploh niso omenjeni niti tu, niti v poglavju o vrhovnem sodišču,¹¹⁷⁾ marveč poglavitno zato, ker generalna klavzula § 27 teh primerov niti zadeti ne more. Kajti med primeri § 27 in primeri ravnokar omenjenega zakona je v materialnem in zlasti v procesualnem pogledu bistvena razlika, čeprav je na videz tu in tam govor o enem edinem sodniku, ki naj rešuje te stvari. Opravila § 27 rešuje predsednik ali odrejen član senata kot s o d n i k p o e d i n e c. Obavljajoč te posle je iz-

¹¹⁷⁾ Načrta c. pr. r. imata pač odnosno določbo in sicer v § 8, odst. 2. V redakciji komisije se glasi ta določba tako: »Radi li se pak o odredjivanju pomjesno nadležnog suda (§ 26), (citati bi se moral glasiti § 25) o de-

ključno on sam reprezentant sodišča, ki pri njem deluje, torej samostojen, ne »odrejen sodnik« v smislu §§ 34, 35 sod. prav. Zato je moči njegove dotične sklepe izpodbijati samo devolutivnim potom, torej, kolikor je pravni lek sploh dopusten, z rekurzom, ne da bi bilo treba ali moči poprej predlagati izpremembo sklepa po sodnem dvoru iste stopnje v smislu § 516 c. pr. r. Postopek v primerih § 4 cit. zakona iz leta 1907 pa je ta, da izdeluje poročevalec načrt rešitve in ga predlaga v odobritev predsedniku senata, ki rešitev odobri ali stvar preodkazuje senatu trojice, ako ima zoper rešitev pomisleke. To bistveno razliko prezira že § 27,¹¹⁸⁾ z naravnost usodno posledico pa § 49, ki predpisuje postopek, opisan v § 4 cit. zak., za vrhovno sodišče glede določenih primerov § 27, torej glede primerov, ki odloča o njih sodnik poedinec sam in za svojo instanco dokončno! Kolikor so ti primeri glede na vrhovno sodi-

legaciji sodova po §§ 28—30 (pravilno: §§ 27, 28) ovoga zakona, o rešavanju posala koje se sastoje samo iz priopćenja koja se imaju uzeti na znanje, ili se radi o tome da se saopće stanovite odluke drugim nadležstvima ili o poslovima što sadržavaju radnje i upravna naređenja o rešavanju po predstavkama o neradu sudskom, o prepisci naših sudova sa inozemnim oblastima, o odbavljanju ili odašiljanju dokaza, o dostavi ili podnašanju nedovoljnih spisa ili se pak radi o uputama što se daju drugim nadležstvima ili se od njih traži izveštaj, izvestilac odeljenja sastaviće nacrt osnove odluke te će je predložiti na odobrenje predsedniku odeljenja. Ako se ovaj ne slaže s predlogom sazvaće vjeće od tri sudija — ubrojivši ovamo i sebe — koja će odlučiti o stvari. Isto vredi i za sve sporne (pravilno pač: za *velike*) sudove (§ 7).« Deloma neokretna, brez nemškega — nič manj okornega — izvirnika težko razumljiva formulacija krije vobče št. 1, 2 in 16 § 4. zakona iz leta 1907. Poslednji stavek, ki odreja brezizjemno uporabo za velika (kakor izhaja iz citata § 7, le pomotoma za vsa sporna) sodišča, se ne ujema povsem, ker se tiče citirani primer § 26 (recte: 25) t. j. primer § 28 sod. prav., izključno le vrhovnega sodišča.

¹¹⁸⁾ Besede »*kot sodnik poedinec*« v § 37, poslednji odst. sod. prav., ki ga je pristavila razbr. nov. (čl. I, št. 5), niso torej brezpomembne. Odnosni § 27 našega načrta jih nima. Prím. mojo formulacijo v op. 55. Ker so primeri § 4 zak. iz leta 1907 druge vrste nego primeri § 27 in ker je vsled tega tudi postopek tu in tam drugačen, ravno zato niti deskriptivna uvodna klavzula § 27 v zvezi s citatom tega paragrafa v § 39 ni pripravna kriti dejanske stane § 4 n. zak. Kajti ta klavzula se nanaša in se more nanašati seveda le na druge morebitne primere, ki o njih odloča sodnik poedinec sam brez vsakega vpliva in brez odobritve predsednika senata in brez možnosti izpremembe po senatu.

šče sploh praktični, o tem v pripombah k § 49. Tu nas zanima samo zgodovina te določbe, ker osvetljuje razlog, zakaj so primeri § 4 tudi v poglavju o velikih sodiščih ostali neomenjeni. § 44 ref. nač. je imel stvari § 4 brezdvomno v mislih, ko je odrejal: »Stvari upravnopravne prirode (mišljeno je: sudske uprave) rješavajo se bez zaključka večā«. Redakcijski komisiji se je zdela ta določba koncipirana presplošno; razen tega primeri št. 1 do 3 § 4 s to določbo niso bili zadeti. Namesto pa, da bi našteali poedine primere po vzorcu § 4 ali rešili to vprašanje na drug način, smo se zadovoljili s citatom § 27, ki pa v njem primeri § 4 seveda niso in ne morejo biti obseženi. Da nismo prevzeli poedinih točk § 4, je morda utemeljeno. Kajti glede večine teh točk je negotovo, ali in kako jih bode naša zakonodaja recipirala, in niti pričakovati ni, da bodo vsi specialni zakoni, ki se nanje nanašajo poedini primeri § 4, že gotovi, ko uzakonimo predležeči načrt. To velja zlasti glede dejanskih stanov, ki so vzeti iz notarskega reda (st. 5 do 10; št. 4 je pri nas pač brez pomena), in za dejanski stan, ki se opira na zakon od 25. julija 1871, drž. zak. 96 (št. 17). S pripustitvijo advokatskega pripravnika k advokatski zaprisežbi (št. 5) veliko sodišče vsaj glasom načrta zak. o advokatih iz leta 1921 ne bo imelo opraviti, ker bi šel ta posel v področje odbora advokatske zbornice (§ 8, odst. 1 cit. nač.). Toda o pripustitvi advokatskih pripravnikov k advokatskemu izpitu (št. 10) bi tudi po omenjenem načrtu odločala velika sodišča. Isto je več ko verjetno tudi glede notarskih izpitov, če dobimo institut notariata v vsej kraljevini, kakor je sklenila širša komisija (točka XIV njenih sklepov). Kako je s primeri, ki se nanašajo na k. pr. r. (št. 11 do 15), mi brez zadevnega načrta ni moči presoditi, mislim pa, da je št. 12 (odobritev izvedeniških pristojbin, presegajočih določen znesek, po velikem sodišču) prav nepraktična. Izmed dejanskih stanov, ki se navajajo iz sod. prav. (št. 1 do 3), bi mogli že sedaj računati s št. 1 (določitev krajevno pristojnega sodišča po § 28 sod. prav., ki se ž njim uje-¹¹⁹⁾ma vobče) § 26 ref. odn. § 25 deln. kom. nač. cpr.) in s št. 2

¹¹⁹⁾ Določba načrtov c. pr. r. se nanaša samo na sporni postopek, dočim ima § 28 sod. prav. v mislih tudi nesporni postopek (arg.: poslednji stavek § 28).

(delegacija po §§ 30 in 31 sod. prav., ki jima ustrezata §§ 28, 29 ref. odn. §§ 27, 28 deln. kom. nač. cpr.). Številke 3, nanašajoče se na § 111 sod. prav., bi tačas ne bilo moči navesti, ker načrti cpr. niso prevzeli določb sod. prav., ki se nanašajo na nesporni postopek, temveč jih odkazovali v bodoči zakon o nespornem postopku. Vsled tega §§ 105 do 122 sod. prav. v načrte niso vdelani. Dejanski stani št. 16 so tako splošne narave, da se lahko prevzamejo že sedaj. Iz tega sledi, da bi bilo moči recipirati tačas samo št. 1, 2, 10 (kolikor se nanaša na advokate), 16, eventualno tudi št. 11, 13 do 15. Druge točke bi morale ostati in suspenso. Ta ugotovitev bi morda dopuščala uvrstitev določbe, ki specializira, kolikor je to sploh mogoče; varnejša pot pa vodi slejkoprej do uvrstitve določbe, ki generalizira in s tem ne prejudicira bodočemu zakonodavstvu. Od napredovanja, ki ga bo kazalo naše izenačeno zakonodavstvo ob času, ko se uzakoni naš načrt, bo odvisno, za katero pot se nam je odločiti. Vsekako bo treba uvrstiti novo določbo. Ako izberemo prvo pot, bi mogli ob uzakonitvi našega načrta navedljive primere našteti in bi ta dodatni § (39 a) uvajale nastopne besede: *»Osim o predmetima, navedenim u drugim zakonskim propisima, nije potreba da reši veće o: 1...«*¹²⁰⁾ itd.; zaključil bi ga stavek: *»U tim slučajevima izvestilac sprovodi svoj predlog predsedniku odeljenja (veća) na odobrenje. Ako se ovaj ne saglasi s tim predlogom izneće ga pred veće (od tri sudiya) na odluku.«* Za namene organiza-

¹²⁰⁾ Opozoriti je na to, da velja točka 1 § 4 cit. zak., to je primer § 28 sod. prav., odn. § 26 ref. ali § 25 deln. kom. nač. cpr., samo za vrhovno sodišče. Kot prva točka § 39 a bi prišla v poštev št. 2 § 4. V § 49 pa, ki je sedes materiae za vrhovno sodišče in ki bi se lahko pozval na § 39 a, bi morali primer določitve krajevno pristojnega sodišča navesti izrečno, nekako tako: *»Za odredjivanje pomjesno nadležnog suda po §... g. p. p. (citirati bi bilo paragraf, ki se bo ujemal s § 26 ref. odn. § 25 deln. kom. nač. cpr.) kao i za rešenja, navedena u § 39 a, vredi propis § 39 a«* (ali: *»Kod... postupice se prema naredjenjima § 39 a«*). Vsebina te določbe bi se dala spraviti tudi v sedanjem § 55. S tem bi hkratu zopet vzpostavili soglasje z dosedanjno numeracijo paragrafov, ker bo sedanji § 49 odveč. § 55 bi bilo razen citata § 39 a (bodočega § 40) le dodatni pristavek: *»Prema § 39 a (40) postupice se v u slučaju odredjivanja pomjesno nadležnog suda po §... g. p. p.«*

cijskega zakona pa bi morda zadostovalo, ako bi § 39 a formulirali splošno, nekako tako: »*O delegaciji po §§ ... g. p. p.* (citirati bo paragrafa, ki ustrezata §§ 28, 29 ref. odn. §§ 27, 28 deln. kom. nač. cpr.) *kao i o pismenim rešenjima jednostavne prirode, kojim nije odlučeno u stvari, nije potreba, da reši veća senat. U tim slučajevima izvestilac sprovodi svoj predlog predsedniku odeljenja (veća) na odobrenje. Ako se ovaj ne saglasi s tim predlogom izneće ga pred veće (od tri sudija) na odluku.*«¹²¹⁾ Prvi primer bi bilo treba vsekako expressis verbis navesti, ker vsebuje »odločbo«. Pod splošno formulacijo je moči podvzeti malodane vse primere § 4 zak. iz leta 1907. Glede primerov, ki jih ni moči subsumirati (kakor glede št. 3, odn. § 111 sod. prav.) ali ki bi utegnili glede njih nastati dvomi, bi moral zakonodavec pač poskrbeti, da opozarjajo na § 39 a oni posebni zakoni sami na mestih, kjer se obravnavajo zadevni dejanski stani. Vsekako je prednost splošne stilizacije pred specializujočo, da pri oni ne bo treba mnogo takih citatov, dočim bi se morale pri tej sklicevati na § 39 a vse zakonske določbe, ki v tem paragrafu niso navedene izrečno. Pristavek, da odloča v primeru nesoglasja med referentom in predsednikom senat trojice, bi bilo seveda črtati, ako sprejmemo senat trojice kot pravilo. Morda pa bi bilo primerno, da se dotična določba izpusti tudi tedaj, ako bo redni senat sestavljen iz petih sodnikov. Za izločitev bi govorilo, da gre vendarle za (čeprav manj važno) vprašanje, ki se je izkazalo za sporno med dvema višjima sodnikoma, pa tudi okolnost, da smo v § 49, ki obravnava to materijo za vrhovno sodišče, senat trojice izločili iz praktičnih razlogov, ki jih navedem, ko bode govor o tem paragrafu. Ako pri tem ostane, se nam morda utegne očitati nedoslednost, češ za iste posle zahtevamo pri vrhovnem sodišču pet sodnikov, dočim se zadovoljujemo pri velikem sodišču s tremi sodniki. Posebna obremenitev in potrata osebja bi s petorico tako ne bila združena, ker so primeri nesoglasja razmeroma redki.

¹²¹⁾ Prim. § 11 češkoslovaškega zakona o vrhovnem sodišču od 16. aprila 1919, zb. z. a n. 216. § 49 bi lahko tudi ob tej formulaciji § 39 a stilizirali tako, kakor predlagam v op. 120, niti bi ne bilo pomislekov zoper eliminacijo § 49 in novo, v isti opombi koncipirano redakcijo § 55.

Kakor se razodeva iz mojih izvajanj, je po § 39 smisloma uporabljati §§ 20, odst. 2 in 3, 22, 24 do 26 in deloma tudi § 27. Pri tem vzbuja našo pozornost, da v § 39 ni citiran niti § 21, niti § 23, čeprav te materije za velika sodišča niso urejene posebej. Pri velikem sodišču torej letna razdelba poslov ni podvržena odobritvi ali potrditvi višjega oblastva (§ 21, prim. § 42, odst. 1 o. z.). Mnogo važnejše pa je dejstvo, da se § 39 ne sklicuje na § 23. Potem takem ni dopustno, da predsednik velikega sodišča v poedinem primeru, če je zadržan sodnik in njegov namestnik, pozove sodnika okrožnega ali okrajnega sodišča v začasno službovanje pri velikem sodišču (prim. moja izvajanja Sl. Pr. 1923, 117 ss. odn. 49 ss.). § 23 nalašč ni bil naveden. V tem pogledu se razločuje že deln. nač. (§ 34) in za njim ref. nač. (§ 35) od II. nač., ki je imel še posebno določbo čl. 43 nastopne vsebine: »Ako je jedan(!) sudija u odeljenju sprečen da učestvuje u sudjenju, a ne bi bilo drugog sudije u sudu, koji bi ga mogao zastupiti, onda će ga zamenuti po naredbi predsednika apelacionog suda najstariji (!) sudija iz okružnog suda u sedištu apelacionog suda.« Podobno določbo je ustanovil II. nač. celo za vrhovno sodišče s čl. 65, ki dovoljuje pridelitev sodnika apelacijskega sodišča na sedežu vrhovnega sodišča. Zoper ti določbi, zlasti pa zoper drugo, sem izrazil pomisleke, utemeljene v avstrijski praksi. Ogrožana je z njima ne samo stalnost sodnikov, temveč so odprta vrata na stežaj izvestnim, ugledu višjih sodišč in zaupanju v njihovo neodvisno sojenje kvarnim, večinoma iz fiskalnih nagibov izvrševanim praktikam, ki so vladale dolgo časa v bivši Avstriji zlasti pri vrhovnem sodišču, dokler niso bile po posredovanju udruženja sodnikov dejansko ustavljene (zakonita podlaga je slejkoprej § 46, odst. 2 o. z.). Pri vrhovnem in kasacijskem sodišču so bile pridelitve sodnikov višjih deželnih sodišč in predsednikov in podpredsednikov prvostopnih zbornih sodišč na službovanje malodane pravilo, neposrednja, takojšnja imenovanja na sistemizirana mesta dvornih svetnikov razmeroma redka. Ti prideljeni sodniki so imeli izvečine značaj in prejemke VI. činovnega razreda, dočim so bili stalni sodniki tretje stopnje uvrščeni v V. činovni razred. Prideljeni sodniki seveda niso bili stalni sodniki vrhovnega sodi-

šča, temveč jih je smela vlada brez posebnega razloga vsakčas poslati nazaj, od koder so prišli. Nekaterim se je to tudi zgodilo; praviloma pa so bili po krajšem ali daljšem službovanju končno definitivno imenovani. Res da je bil glavni vzrok tej praksi ta, da vrhovno sodišče ogromno naraslih poslov ni zmagovalo več samo s sistemiziranimi sodniki, ker ustanovitev novih mest nikakor ni hodila v stop z naraščanjem poslov. Prav tako se ne da utajiti, da je imel ta običaj prednost, da je bilo z njim gremiju vrhovnega sodišča omogočeno uveriti se neposredno o sposobnosti prideljenih sodnikov, ki so bili brezizjemno kandidati za mesto vrhovnega sodnika. Vendar pa je vlada umela ta postopek prav spretno izkoriščati v fiskalne namene in si tako v mnogih primerih, včasih za večletno dobo prihranjevala višje prejemke V. činovnega razreda, ki bi jih bila morala izplačevati, ako bi bil sodnik imenovan takoj kot stalen član vrhovnega sodišča. To postopanje je bilo seveda v veliko materialno škodo sodniškemu stanu. Najbolj obžalovanja vredna zla posledica pa je bila, da je bil del sodnikov, delujočih na vrhovnem sodišču, faktično odvisen od vlade, ki je imela njih napredovanje v svoji roki. Čeprav se menda niso dogodili primeri, ki bi bila vlada pri njih faktično možnost nedopustnega vplivanja v resnici zlorabila, je vendar jasno, da škoduje že možnost take zlorabe ugledu najvišjega tribunala. Zaradi tega je bil citat § 23 iz § 39 izločen in prav tako tudi iz § 55, ki odreja, katere določbe, podane za okrožno sodišče, je uporabljati za vrhovno sodišče. Potreba ureditve dejanskega stanu § 23 pri višjih sodiščih niti z daleka ni tako velika kakor pri sodiščih prve stopnje. Taki primeri se pri velikem sodišču ne dogajajo često, še redkeje pri vrhov. sodišču z razmeroma velikim številom sodnikov. Možno pa je le, da dopustna (§ 39) uporaba § 22, odst. 1, v izjemnih primerih (izrednega navala poslov, epidemije i. sl.) ne zadošča. Kaj tedaj? Izločujoč navedbo § 23 smo imeli v mislih neutesnjeno dodeljevanje, kakor se je prakticiralo glede vrhovnega sodišča v bivši Avstriji. Le take pridelitve smo hoteli kot kvarne izrastke preprečiti, pa smo pšenico izruvali z ljuliko. Zato bi po mojem mnenju ne bilo zadržka, da se dovoljuje tako za veliko kakor za vrhovno sodišče začasna pridelitev sodnikov neposredno podrejenega, na

istem mestu poslujočega okrožnega odnosno velikega sodišča pod strogimi kavtelami, ki jih predvideva § 11 za okrajna sodišča (prim. Sl. Pr. 1923, 23 ss. odn. str. 23 ss., zlasti op. 16, 17), poostrenimi še s tem, da bi se tu na noben način ne smeli zadovoljiti s samo privolitvijo vpoklicanega sodnika — ki je navadno podana, kadar gre za pridelitev višjemu sodišču —, marveč bi morali določiti p o l e g privolitve primerno kratek rok (t u morebiti šest tednov v koledarskem letu), ki preko njega substitucija ne sme trajati. Z dobo, v naprej zakonito določeno, je prestrižen vsak up na perpetuacijo začasne pridelitve, ki ga morda gojita pravosodna uprava in sodnik, in prej navedene praklike so neizvedljive. (Dalje prihodnjič.)

Vprašanje medpokrajinske izvršbe.

(Kritika mišljenja, oddanega od velikega suda v Podgorici dne 8. okt. 1923.)

Univ. prof. **dr. Lapajne.**

Ministrstvo pravde je 13. avgusta 1923 naprosilo imenovani veliki sud, da odda svoje mnenje na to-le vprašanje:

»Kako se danas ima tumačiti propis člana 220 gradj. sud. postupka povodom istaknutog pitanja o izvršenju presuda i rešenja sudova sa drugih pravnih područja naše države.«

Član 220 črnogor. gr. sud. post. govori o pogojih, ki morajo biti izpolnjeni, da se postavi s strani črnogorskih sodišč izvršilna klavzula na sodbe i n o z e m s k i h sodišč. Ker predpisujejo analogne pogoje za izvrševanje inozemskih izvršilnih naslovov tudi izvrš. redi (c. pr. redi) drugih pokrajin naše kraljevine, zanima odgovor velikega suda na stavljeno vprašanje s p l o š n o.

Odgovor se glasi:

»Da se propisi člana 220 gradj. sud. postupka imaju primenjivati na presude sudova sa drugih pravnih područja naše države analogno presudama inostranih sudova, ne uslovljavajući vzajemnost u smislu zadnje alineje crnogorskog člana t. j. na osnovu konvencija, jer ova vzajemnost mora postojati između sudova jedne iste države«.